

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ФУНКЦІЇ ОДНОРІДНИХ ДІЄСЛІВНИХ ФОРМ У ПОСТМОДЕРНІСТИЧНИХ ЖІНОЧИХ РОМАНАХ

STRUCTURAL AND SEMANTIC FUNCTIONS OF HOMOGENEOUS VERBAL FORMS IN POSTMODERN FEMINIST NOVELS

Дзядик Ю.І.,
orcid.org/0000-0002-9639-1020
асистент кафедри сучасних мов
Університету Гани

У статті на матеріалі англomовного художнього дискурсу розглядаються однорідні дієслівні предикати. Автор аналізується вираження відтінків індивідуальних ліній у реченні з однорідними дієслівними присудками, яке може відбуватися різними способами. Ці відтінки можуть бути представлені у вигляді послідовності або одночасності дій. Особливу увагу звернено на координативний зв'язок, що виражається синдетично або асиндетично, і пов'язує в одне ціле однорідні предикати, які водночас перебувають у субордативному зв'язку з рештою складу речення. У роботі розглядаються конструкції з моносиндетичними та полісиндетичним рядами. Сурядний зв'язок забезпечує внутрішній зв'язок між членами однорідного ряду. Оскільки однорідний ряд становить собою певний вид синтаксичної конструкції, що вводиться у склад речення й ускладнює його структуру, то члени однорідного ряду вступають і у зовнішні відношення з будь-яким членом цього речення. Відповідно до семантичних варіантів сурядного сполучника однорідні дієслівні присудки можуть знаходитися у протиставних, розділових та єднальних відношеннях. У дослідженні основну увагу зосереджено на єднальних відношеннях однорідних дієслівних присудків. Досліджуючи дієслівні предикати, що перебувають у єднальних відношеннях, виявлено той факт, що рівноправність семантико-синтаксичних функцій присудків супроводжується подібністю змісту смислових груп, що утворюються з присудків та залежних від них другорядних членів, а також синтаксичним та морфологічним паралелізмом. Морфологічний паралелізм яскраво виражений у тих випадках, коли повторюються допоміжні дієслова в аналітичних формах дієслів-присудків. Якщо другорядні члени при присудках спільні, то найчастіше допоміжне дієслово в аналітичних формах також спільне. При наявності у кожного предиката своїх другорядних членів схожість змісту у групі присудків виникає не на основі лексичної схожості дієслів, а на основі схожості комплексів, що створюються однорідними присудками. У статті від однорідних дієслівних присудків відмежовано присудки, в яких відсутні ознаки однорідності.

Ключові слова: синтаксична конструкція, сполучник, асиндетичний зв'язок, предикат, ряд.

In the article, homogeneous predicates are analyzed on the basis of the British fiction. The expression of segments of individual lines in sentences with homogeneous verbal predicates is highlighted by the author. These segments are represented by means of consecutive or simultaneous actions in the sentences with a series of homogeneous verbal predicates. A special attention is paid to the coordination which can be of two types: syndetic and asyndetic. The coordination connects predicates in a unit that functions in a subordinate connection with other sentence parts. Constructions with monosyndetic and polysyndetic series are described in the research. The coordination strengthens inner connection among homogeneous parts of a series. Since sentences with homogeneous parts belong to a special type of syntactic constructions that are expanded by means of homogeneous parts, they have connection with other parts of a sentence, too. In accordance with semantic varieties of a conjunction, homogeneous verbal predicates are in different relations with each other. Hence, sentences with disjunctive, copulative and adversative conjunctions appear in the British fiction. It is stated that equality of semantic and syntactic functions of predicates goes along with the similarity of content of semantic groups that are formed by means of predicates and secondary parts of a sentence that depend on predicates, as well as with syntactic and morphological parallelism. Morphological parallelism is expressed in the cases of repetition of auxiliary verbs in the analytical forms of verbal predicates. If predicates have common secondary parts in the sentence or secondary parts are not found in the sentence structure, in most cases, the auxiliary verb is the same in the analytical forms. If every predicate has secondary parts, then similarity of content occurs in a group of predicates not on the basis of lexical similarity but rather due to the complex structures that are formed by homogeneous predicates. In the article, there is differentiation between predicates that have features of homogeneity and the ones that are similar to homogeneous predicates.

Key words: syntactic construction, conjunction, asyndetic coordination, predicate, series.

Постановка проблеми. Стан лінгвістики періоду XX – XXI ст. ознаменувався творенням нового стилю мислення, новою інтегральною парадигмою знань – функціональною за своїм спільним спрямуванням і конструктивною за своїм духом [3, с. 69]. Із структурно-семантичного погляду предикат є основною синтаксею, від якої

залежить кількісно-якісне наповнення речення. Тому аналіз предиката становить важливу ланку в дослідженні структурно-семантичної організації речення, яке виокремилася в окремий напрям і знайшло своє теоретичне обґрунтування у працях В.Г. Адмоні [1], Н.Д. Арутюнової [2], О.В. Бондарка [4], О.І. Москальської [15],

Р. Мразека [7], Л. Теньєра [10], У. Чейфа [11]. Питання про синтаксичний статус речень із кількома предикатами, що належать до одного і того самого суб'єкта не має єдиного вирішення. Це зумовлено тим, що існує кілька поглядів на конструктивну функцію присудка в самій структурі речення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У центрі уваги мовознавців перебувають семантико-синтаксичні конструкції, формальні засоби їхнього вираження і комунікативні чинники організації речення. Ці аспекти дослідження стосуються також вивчення предикатної системи. Особливо актуальними у лінгвістиці є вивчення предиката як носія модальності [6; 23, с. 297–304], граматичні функції предиката [20; 25, с. 68–70], семантичні властивості предиката [16; 22], композиційні конструкції предикатів [14; 17]. Розглядаючи речення з однорідними присудками, мовознавці поділяють їх на прості [8], прості ускладнені [5], складні [26] та стягнені [12]. На сучасному етапі одержано значні напрацювання у сфері синтаксису, однак не всі проблеми вирішено [18; 19; 21]. Однорідні дієслівні форми на рівні художнього тексту доби постмодернізму у феміністичній літературі мало проаналізовані.

Постановка завдання. Мета роботи полягає у виявленні структурно-семантичних функцій однорідних дієслівних присудків (форм) в англійських «жіночих» романах доби постмодернізму.

Виклад основного матеріалу. Особливістю речень з однорідними дієслівними формами є те, що кожен предикат, що належить до одного і того самого суб'єкта, утворює автономну предикативну лінію, що вступає у семантичні відношення з лініями інших предикатів. Поєднання у складі речення з однорідними дієслівними формами кількох предикативних центрів, що забезпечують вираження відразу кількох пропозицій, роблять це речення придатним для вираження індивідуальних ліній на рівні речень [9, с. 50]. Вираження відтинків індивідуальних ліній у реченні з однорідними предикатами може відбуватися різними способами. Відповідно до певної ситуації такі відтинки можуть бути представлені у вигляді послідовності подій, що йдуть одна за одною в певному часі. Таким чином, виражаються відношення різного часового плану. Цей спосіб є найпоширенішим у представленні індивідуальних ліній у ряді з однорідними дієслівними формами. Ступінь динамізму розповіді в межах індивідуальної лінії є максимально високим, особливо коли однорідний ряд складається більше ніж із двох елементів:

*Whatever the truth, Alice was grateful. And particularly over the past three months, when Jillie, as her best friend, had needed so much companionship and comfort and she had had to leave him to play by himself as Jillie (1) **wept and talked and begged** to be with her. More than once she had had to spend the night at number five, with Kit; Geraldine Curtis, grateful to have someone to share the burden of her distraught, humiliated, heartbroken daughter; (2) **had Jillie's old cot brought out of the attic and fitted it with new covers, bought toys for him, stocked up with Cow & Gate and often gave him his bottle if Alice seemed stressed as she prepared it and said Jillie was crying and she wanted to get back to her** [24, с. 283].*

У реченні з однорідними присудками події можуть бути представлені як такі, що співіснують, відбуваються одночасно, що простежується в першій (1) групі однорідних дієслівних форм. Індивідуальна лінія розширюється, розповідь у цьому відтинку сповільнюється у своєму розвитку; динамізм перетворюється на статичну форму. Дії постають у більш деталізованому світлі. У другій (2) групі наростає динамізм, одна дія змінює іншу. Речення з однорідними предикатами постають тлом, на яке нашаровується додаткова інформація про дочку пані Куртіс. Письменниця вмilo поєднує елементи постмодернізму, підбираючи вдало предикати, які збагачують семантику кожного окремого дієслова.

У процесі дослідження проблеми однорідності дієслівних форм необхідно звернути увагу на лексико-семантичний фактор. Лінгвісти завжди враховують семантичне навантаження речень з однорідними присудками, оскільки в граматичній однорідності проявляються також риси логіко-семантичної наближеності предметів, явищ, ознак чи дій. Елементи ряду можуть виражатися дієсловами різної семантики. Здебільшого це можуть бути дієслова руху або розташування у просторі:

*She [Diana] **reached up and kissed him [Tom] again on the cheek and then turned and walked up the drive towards the house** [24, с. 152].*

Формально-синтаксична структура речення з однорідними предикатами порівняно постійна, це завжди поєднання кількох предикатів, що завжди належать до спільного суб'єкта. Лексичний зміст речення з однорідними присудками змінний і видозмінюється від речення до речення. У будь-якому реченні з однорідними присудками предикати вступають між собою у певні логіко-семантичні відношення, характер яких у кожному окремому випадку залежить від різних факто-

рів, найбільш вирішальним з яких є особливості семантики кожного із предикатів в однорідному ряді, котра, своєю чергою, залежить від їхнього лексичного вмісту, перш за все, від лексичного значення дієслова, що утворює предикативне ядро, а також досить часто і від решти елементів предикативної групи (додатка або обставини), що можуть модифікувати вихідне лексичне і лексико-граматичне значення дієслова-предиката і в такий спосіб здійснювати вплив на семантичний аспект дієслівних форм.

Сурядний зв'язок знаходить своє вираження у сполучнику, який об'єднує в одне ціле однорідні присудки з функціонально спільним членом. Як граматична категорія, сполучник є знаком функції сурядності як окремо взятих словоформ, так і цілих словосполучень. Проте, крім граматичного значення, сполучник має і лексичне значення. Існують різні семантичні варіанти сполучника: єднальні, протиставні, розділові. Кожен із семантичних варіантів має різну значимість. Аналіз речення з однорідними предикатами свідчить, що вирізняються багатоеlementні ряди однорідних дієслівних форм, між якими сурядний зв'язок як складовий компонент однорідності виражається полісиндетично. Полісиндетичний ряд предикатів утворюється за допомогою повторення сполучника *and* перед кожним елементом конструкції, підкреслюючи автономність кожного з однорідних членів. Видається, що розвиток дії закінчується після кожного окремого предиката з використанням сполучника. Проте дія знову відновлюється з додаванням нових компонентів однорідного ряду. Сполучник, таким чином, буде ряд і формує семантичну основу, на якій розташовуються дієслівні форми в однорідному ряді.

Специфіка речень із рядом однорідних предикатів у моносиндетичному ряді така, що кожен складовий елемент ряду має потенційну змогу завершити речення. Сполучник одночасно слугує формальним показником єдності ряду, виражаючи кінцевий етап переліку і допомагаючи однорідним присудкам поширити речення:

As he [Tom] sat there, watching Diana, waving for the waiter, ordering champagne, taking in the surroundings, which were scarcely familiar in themselves, but which induced a sensation he recognized from being in Jillie's house – and even, he reflected with some surprise, being in the Southcott house with its glorious warmth that freezing day surrounded by books – he settled back in his chair, took the champagne from the tray the waiter was offering him and surrendered to – what? A sort of rich pleasure, a sense that this was quality in its purest

sense, and that while this was not where he belonged, he had reached it and not without some difficulty, and having the ability to recognize that, he had every right to enjoy it [24, с. 220].

Рівноправність синтактико-сміслових функцій присудків часто супроводжується схожістю змісту смислових груп, які утворюються із предикатів і другорядних членів речення, що залежать від цих предикатів. Речення поділяється на рівноправні частини, що подібні за своїм змістом, і, хоча підмет виражений у першій частині, він за змістом належить і до наступних частин. Найчастіше схожість змісту частин речення виявляється тоді, коли кожен із предикатів має при собі другорядні члени – здебільшого прями додатки. Для того, щоб передати думку, виражену усім реченням загалом, достатньо лише першої чи другої групи присудка. Варто зазначити, що занаявності в кожного присудка другорядних членів, схожість змісту у групі присудків виникає не на основі лексичної схожості дієслів, а на основі схожості комплексів, що створюються присудками. Не будучи синонімами, у сукупності з другорядними членами, дієслова виражають суміжні дії:

He [Freddie] then turned back to Kate, who'd curled herself into a ball. He kicked her then dragged her up by hair and punched her again. She staggered but shook her head to clear the ringing in her ears as she tried to stand [13, с. 206].

Відсутність розділових знаків між елементами однорідного ряду вказує на швидкоплинність дій чи їхню майже одночасність, коли часовий проміжок між діями максимально звужений. Речення з присудками, що знаходяться у протиставних відношеннях, є менш вживаними в ілюстративному матеріалі, ніж речення з єднальним зв'язком між однорідними предикатами. Письменниця в дусі постмодернізму зображує ставлення до жінки, і після побиття – нескореність, яка проявляється в її погрозах завдати чоловікові більшого болю, якщо він ще раз доторкнеться до дочки:

Somehow she grabbed the poker from the hearth and as Freddie lunged at her she smashed it down on his forearm. He shrieked and clutched his arm. ... 'And I'll break your head if you touch Ella again,' Kate yelled back [13, с. 206].

У тих випадках, коли однорідні присудки або не мають другорядних членів або вони спільні в них, схожість змісту у групі присудків базується на семантичній схожості самих дієслів, які або синонімічні, або об'єднані спільністю думки, що виражається. Деколи схожість змісту у групі присудків підкреслюється попереднім реченням, що має узагальнююче значення щодо кількох

присудків у наступному реченні. Це підсилює смислову рівноправність предикатів, оскільки вони розкривають значення узагальнюючого речення. У таких випадках частини речення з однорідними присудками належать до узагальнюючого речення як окреме до цілого.

У разі схожості змісту у групі присудків синтаксична структура речення переважно характеризується паралелізмом. Другорядні члени можуть бути однаковими за своїм характером при кожному із предикатів або спільними, найчастіше – це прями додатки.

Паралелізм можна спостерігати і в морфологічних формах однорідних дієслівних присудків. Здебільшого такі однорідні присудки виражені однаковими дієслівними видо-часовими, а також аспектуальними формами. Морфологічний паралелізм яскраво виражений, якщо повторюються допоміжні дієслова в аналітичних формах дієслів-присудків. Поліпредикативний характер речень з однорідними дієслівними присудками значно підвищує їхню інформативну вагу. Повторення допоміжного дієслова перед наступним компонентом в однорідному ряді створює надлишковість, проте це не заважає цілісності речення. Очевидно, автор хоче наголосити на дії, що виконується суб'єктом, тому й вживає допоміжне дієслово кілька разів. В однорідному ряді присудки можуть бути поширеними другорядними членами, тому завдяки надлишковості долається дистантність присудків. Маючи стилістичне забарвлення, розповідь просувається уперед, і кожен компонент ряду набуває більшої ваги. Якщо ж другорядні члени при однорідних присудках спільні або відсутні, допоміжне дієслово в аналітичних формах також спільне:

She [Laura] would either have mocked him [Tom] or despised him, probably both [24, с. 226]. The Daily News, the paper he [Josh Curtis] worked for, was a middle-market broadsheet, edited by Harry Campbell who had been raised and trained on some of the finest newspapers in Fleet Street; and the Daily News, very much Harry's creation, was hugely admired [24, с. 174].

У художньому дискурсі знаходимо речення з однорідними присудками, що з'єднані розділовим сполучником, який виражає альтернативні відношення. Проте словосполучення *probably both* наприкінці фрагменту показує, що персонаж здійснював, можливо, по чергово обидві дії. Сполучник у цьому прикладі виражає відношення чергування, послідовності. Для речень із розділовим зв'язком характерний синтаксичний паралелізм і схожість змісту у групі при-

судків. Синтаксична і семантична рівноцінність робить можливою перестановку дієслівних присудків у реченні. Присудки виражають дії, автономні одна від одної; кожна з них безпосередньо пов'язана з підметом. Часто у реченнях спостерігається такий порядок розташування присудків, при якому першим є той присудок, що більше виражає дію фізичного переміщення, розташування у просторі. Другий присудок виражений дієсловом іншого значення: психологічний стан, розумове сприйняття:

Alice sat in bed, cuddling Kit, and thought how lucky she was [24, с. 272].

Займаючи в реченні позицію першого присудка, дієслова руху *to go, to come*, а також дієслово *to take* володіють здатністю послабити своє значення у сполученнях із повнозначним дієсловом, становлячи собою певні синтаксичні зрощення, які виступають як один присудок, тому ми їх відокремлюємо від однорідних дієслівних присудків:

I'm on duty in an hour. I'll go and get a meal and you should get back to the nurses' home and – well, have a good look at yourself [24, с. 171].

'Diana,' said Wenderlien patiently. 'Blanche doesn't need to know that. We'll go to Amies and look at the suits' [24, с. 163].

'Now, have I missed lunch? Shall I go and eat it in the kitchen, with Cook, or up in the nursery with Jamie? That would be better, wouldn't it, more acceptable' [24, с. 153].

Речення з такими синтаксичними зрощеннями можуть бути трансформовані у сполучення, що складаються з дієслів руху та інфінітива, в якому виражається мета: *I'll go to get a meal; We'll go ... to look at the suits; Shall I go to eat it [lunch] in the kitchen?* Чітко видно, як втрачається псевдооднорідність у цих конструкціях.

Висновки. Однорідні присудки, на відміну від інших однорідних членів речення, впливають на розвиток усієї структури речення, ускладнюючи його наявністю кількох предикативних зв'язків. У багатокомпонентному ряді однорідних предикатів кожен із присудків може бути поширеним однаковими або різними другорядними членами. Основним засобом вираження сурядного зв'язку є сполучник, який слугує формальним показником єдності однорідного ряду. Від однорідних присудків відмежовуємо предикати, в яких виявляються ознаки неоднорідності. У перспективі видається необхідним дослідити однорідні іменні конструкції та виявити їхній вплив на структуру речення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адмони В.Г. Введение в синтаксис современного немецкого языка. Москва, 1955. 392 с.
2. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл: Логико-семантические проблемы. Москва : Наука, 1976. 383 с.
3. Бехта І. Сучасна парадигма лінгвістичних знань: поняття, сутність, інтерпретація. *Філологічні студії*. 2002. № 3. С. 66–73.
4. Бондарко А.В. Теория значения в системе функциональной грамматики : на матер. русского языка. Москва : Языки славянской культуры, 2002. 736 с.
5. Венгранович М.А. Предложения с однородными членами и их жанрово-стилистические функции в русской исторической песне 17–19 вв. : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. С.-Петербург. гос. ун-т. Санкт-Петербург, 1996. 17 с.
6. Загнітко А.П. Теорія сучасного синтаксису : монографія. Вид. 2-ге. Донецьк : ДонНУ, 2007. 294 с.
7. Мразек Р. Сравнительный синтаксис славянских литературных языков. Исходные структуры простого предложения. Врно : Univerzita J. E. Purkyně, 1990. 149 с.
8. Перетрухин В.Н. Проблемы синтаксиса однородных членов предложения. Воронеж, 1979. 209 с.
9. Полянский С.М. Временная соотнесенность действий в слитном предложении: (на материале современного немецкого языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Ленинград, 1980. 190 с.
10. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / пер. с франц. И.М. Богуславского, А.И. Лухт, Б.П. Нарумова, С.Л. Сахно. Москва : Прогресс, 1988. 656 с.
11. Чейф У.Л. Значение и структура языка / пер. с англ. Г.С. Щура. 3-е изд. Москва : URSS. 2009. 426, [2] с.
12. Francis W.N. The Structure of American English. New-York : The Ronald Press Company, 1958. 614 p.
13. Fullerton J. Hold on to Hope. Orion Books, 2012. 296 p.
14. Lexical Semantics, Syntax, and Event Structure / ed. by M.R. Hovav, E. Doron, I. Sichel. Oxford University Press, 2010. 421 p.
15. Moskalskaja O.I. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. Москва: Высш. шк., 1975. 365 с.
16. Napoli D.J. Syntax. Theory and problems. New-York, Oxford: Oxford University Press, 1993. 600 p.
17. Philippova M.M. Syntax of the Subordinate Clause: Its Functional and Communicative Properties. Москва : Диалог – МГУ, 1998. 136 p.
18. Phrase Structure and the Lexicon / ed. by J. Rooryk and L. Zaring. Dordrecht etc. : Kluwer Academic Publishers, 1996. 298 p.
19. Postma G. Zero Semantics: A Study of the Syntactic Conception of Quantification Meaning. Leiden, 1995. 233 p.
20. Radford A. Transformational Syntax. A Student's Guide to Chomsky's Extended Standard Theory. Cambridge : Cambridge University Press, 1981. 402 p.
21. Radford A. English Syntax: An Introduction. Cambridge University Press, 2004. 259 p.
22. Syntax and Semantics. The Nature and Function of Syntactic Categories / ed. by R.D. Borsley. Academic Press, 2000. P. 297–304.
23. Verb Movement / ed. by D. Lightfoot, N. Hornstein. Cambridge : Cambridge University Press, 1994. 388 p.
24. Vincenzi P. A Question of Trust. Headline Publishing Group, 2017. 598 p.
25. Wekker H., Haegeman L. A Modern Course in English Syntax. Routledge, 1985. P. 68–70.
26. Zandvoort R.W. A Handbook of English Grammar. 3-d edition. New-York : Longman: Prentice Hall, Inc., 1966. 349 p.